

Görkəmli alimin xatirəsi yad edildi

Vətəninin, millətinin və doğma ədəbiyyatının aşığı - Vəli Osmanlı 1935-ci ildə Gürcüstanın Borçalı mahalının Lejbədin kəndində dünyaya göz açmışdır. O, orta təhsilini aldıqdan sonra Marneuli Pedaqoji Texnikumunu bitirmiş, 1954-cü ildə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun tarix-filologiya fakültəsinə daxil olmuş və ali məktəbi fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

V.Osmanlı 1959-63-cü illərdə "Azərbaycan gəncləri" qəzetində ədəbi işçi kimi fəaliyyət göstərmiş, 1963-68-ci illərdə Respublika Komсомolu Mərkəzi Komitəsində məsul təşkilatçı vəzifəsində çalışmış, 1968-ci ildən Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun Ədəbiyyat Nəzəriyyəsi şöbəsində çalışmışdır.

İyunun 2-də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda görkəmli alim, filologiya elmləri doktoru, professor Vəli Osmanlının 80 illiyinə həsr olunmuş yubiley tədbiri keçirildi.

Tədbirdə filologiya elmləri doktoru, professor Tahirə Məmməd Vəli Osmanlının ömür yolu haqqında məruzə etdi.

O, vurğuladı ki, Vəli Osmanlı millətinin məcnunlarından idi. Ədəbiyyata olan sevgisi də millətə, vətənə olan sevgidən qaynaqlanırdı.

Vəli müəllim akademik M.C.Cəfərovdan başlayaraq Azərbaycan nəzəri fikrində romantizmin tipoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsində xüsusi təcrübənin olduğunu vurğulayırdı.

di. Özünü isə daha çox Azərbaycan romantizminə aid ədəbi irsi, bədii materialları bu yaradıcılıq tipinin nəzəri prinsipləri əsasında təhlilə cəlb edirdi. Ə.Hüseynzadə, M.Hadi, H.Cavid, A.Şaiq, A.Divanbəyov və C.Cabbarlının yaradıcılığı romantizmin başlıca kateqoriya keyfiyyətləri ilə qarşılaşdıraraq araşdırılırdı.

Təsadüfi deyil ki, Vəli Osmanlı yazırdı: "Romantizmin mənbəyi romantik bədii əsərdir". Alimin romantizm sahəsində əsas xidməti romantik bədii əsərin təhlilinin prinsip və meyarlarını sistemləşdirməsidir.

Vəli Osmanlı romantizmin miqyasını və imkanlarını nəzərə alaraq təhlillərində daha çox dünya romantizmi üçün aparıcı motivlərin - "...inqilab və azadlıq ideyaları, milli tarix və milli tale problemi, lirik qəhrəman və Vətən, daxili dünya, məhəbbət və təbiət mövzusu, milli və dini keçmişə və bunların müqəddəs tarixi izlərinə, abidələrinə maraq, demonizm və şər motivləri, fəlsəfi simvolikaya və irreal aləmə meyillər..." Azərbaycan romantiklərinin yaradıcılığında araşdırılması yolu ilə gedirdi.

Nəzəriyyəçi alim Azərbaycan romantizminin sənətkarlar pleyadasını Ə.Hüseynzadə ilə başlayır. XX əsr Azərbaycanda intellektual mühitdə romantiklərin özünəməxsus rolunu nəzərə alan tədqiqatçı bunu müəfəkkir şəxsiyyətin hərtərəfli fəaliyyəti - mətbuatın inkişafında rolu, ideoloji görüşləri və yaradıcılığı ilə əsaslandırmağa çalışırdı. Ə. Hüseynzadənin roman-

tizmdə təşkilatçılığını bilavasitə onun mətbuat fəaliyyəti ilə əlaqələndirən V.Osmanlı "Həyat" və "Füyuzat" dan bəhs edərkən hətta onları "romantizm mətbuatı" kimi seçiyələndirir; bu mətbuat orqanlarının formalaşdırdığı bədii-fəlsəfi mühitin xüsusiyyətlərinin, mövzu və ideallarının başında Ə.Hüseynzadənin gəldiyini göstərirdi.

Müşahidə olunan maraqlı bir cəhət də odur ki, Vəli müəllimin romantik yanaşmalarında bəzən onun boya-başa çatdığı Borçalı mühitinin aşığı yaddaşı da oyanırdı. Məsələn, M.Hadinin "Gül, sevdiciyim, gül" şeirindən bir parçanı belə təqdim edir: "Gül, sevdiciyim, gül" şeirində huri-hürriyyətə üz tutulur.

Vəli müəllim iki cildlik "Azərbaycan romantizmi" tədqiqatında Azərbaycan romantizminin bütöv mənzərəsini təqdim edir və bu cərəyana aid bədii mətnin, əsərin necə oxunması və mənimsənilməsi yollarını öyrədir.

Vəli Osmanlı yaradıcılığının digər sahəsi — qədim türk-Azərbaycan ədəbiyyatı üzərində tədqiqatları alim üçün "ədəbiyyat tariximizin haradan başlamalı olduğu" sualına aydınlıq gətirməkdən başqa, milli mədəniyyətimizə, tariximizə qürur qaynağı kimi yanaşma, onu təbliğ etmə kursusu idi. O, Orxon-Yenisey abidələrini təkcə yazı nümunəsi kimi qəbul etməyin əleyhinə idi. Onlardan həm də ədəbiyyat faktı kimi bəhs olunmasının vacibliyini vurğulayırdı. Mətnlərin ədəbi məzmun daşdığını, janrlara görə təsnifləndiyini əsaslandırmağa çalışırdı.

Vəli müəllim ideyasını qə-

bul etdirmək üçün təkcə yazmırdı, maarifçilik işi aparır, elmi mühiti inandırmağa çalışır, tək-tək adamlara və auditoriyalara üz tuturdu, Türkiyədə, Azərbaycanda kitablar çap etdirirdi.

Vətənimizin dilbər guşələrindən birində doğulub, boya-başa çatan Vəli müəllim ömrünün sonuna qədər özündə Borçalı dağlarının vüqarını, təbiətinin saflığını, təmizliyini qoruyub saxladı. İşdə otağa girəndə çox vaxt pəncərəyə yaxınlaşıb pərdələri açır və deyirdi: "İşıqdan qorxan yarasalardır". O, işığı sevirdi və fikrimizi işıqlandıranlardan birinə çevrildi. Kitablarından, yaddaqalan sözlərindən, insan kimi bütövlüyündən, romantik obrazından həmişə ətrafa aydınlıq yayacaq, görkəmli alim kimi həmişə qəlblərdə yaşayacaqdır.

Professor Vəli Osmanlının 80 illiyinə həsr olunmuş yubiley tədbirində professor Məhərrəm Qasımlı, professor Aqşın Babayev, professor Himalay Qasimov, mərhum alimin həyat yoldaşı, filologiya elmləri doktoru Sara Osmanlı çıxış etdilər.

Qədir ASLAN,
"Respublika".

Foto S.MƏMMƏDİNDİR.